

J. P. TRAP

KONGERIGET
DANMARK

FJERDE OMARBEJDEDE UDGAVE

UNDER MEDVIRKNING AF VIDENSKABSMÆND, FAGFOLK OG
STEDLIGE MEDDELERE FRA ALLE LANDETS EGNE

UDARBEJDET AF

HARALD WEITEMEYER

III. BIND

SORØ AMT · PRÆSTØ AMT
BORNHOLMS AMT

KØBENHAVN 1921

G. E. C. GADS FORLAG

(FREDERIK GAD)

INDHOLD AF TREDIE BIND

	Pag.
SORØ AMT	1—258
Købstæder: Korsør p. 71. — Ringsted p. 34. — Skælskør p. 86. — Slagelse p. 53. — Sorø p. 6.	
Herreder: Alsted p. 97. — Ringsted p. 121. — Slagelse p. 160. — Vester-Flakkebjærg p. 193. — Øster-Flakkebjærg p. 223.	
Sogne (og Landkommuner):	
Agersø (egen Komm.)	220
Allindemagle (Haraldsted-Allindemagle Komm.)	127
Alsted (Alsted-Kirke-Fjenneslev Komm.)	102
Benløse (egen Komm.)	123
Bjernede (Slaglille-Bjernede Komm.) ..	109
Boeslunde (egen Komm.)	186
Braaby, se Vester- og Øster-Broby.	
Bringstrup (Bringstrup-Sigersted Komm.)	125
Bromme (egen Komm.)	114
Eggeslevmagle (egen Komm.)	194
Faarstrup (Skørpinge-Faarstrup Komm.)	199
Farendløse [Farringløse] (Nordrup-Farendløse Komm.)	140
Flakkebjærg (Høve-Flakkebjærg Komm.)	198
Fodby (egen Komm.)	243
Freerslev (Haslev-Freerslev Komm.) . . .	154
Fuglebjærg (Krummerup-Fuglebjærg Komm.)	227
Fyrendal [Fuirendal] (Kvislemark-Fyrendal Komm.)	239
Førslev (egen Komm.)	229
Gerlev (Lundforlund-Gerlev Komm.) ..	180
Gimlinge (egen Komm.)	203
Gudum (egen Komm.)	173
Gunderslev (egen Komm.)	232
Gyrstinge (egen Komm.)	116
Haarslev (Haarslev-Ting-Jellinge Komm.)	204
Halagerlille (Tystrup-Halagerlille Komm.)	225
Haraldsted (Haraldsted-Allindemagle Komm.)	127
Haslev (Haslev-Freerslev Komm.)	148
Hejninge (egen Komm.)	169
Hemmeshøj (Vemmelev-Hemmeshøj Komm.)	185
Herlufsholm (egen Komm.)	246
Holsteinborg (Holsteinborg-Venslev Komm.)	207
Hyllested (egen Komm.)	206
Hyllinge (egen Komm.)	237
Høm (Vetterslev-Høm Komm.)	142
Høve (Høve-Flakkebjærg Komm.)	197
Jystrup (Jystrup-Valsølille Komm.) . .	132
Karrebæk (egen Komm.)	241
Kindertofte (egen Komm.)	175
Kirke-Fjenneslev (Alsted-Kirke-Fjenneslev Komm.)	104
Kirke-Flinterup (egen Komm.)	117
Kirkerup (Sørbymagle-Kirkerup Komm.)	201
Kirke-Stillinge (egen Komm.)	181
Krummerup (Krummerup-Fuglebjærg Komm.)	226
Kvislemark (Kvislemark-Fyrendal Komm.)	238
Kværkeby (egen Komm.)	137
Lundforlund (Lundforlund-Gerlev Komm.)	179
Lynge (egen Komm.)	100
Magleby (egen Komm.)	217
Marvede (egen Komm.)	236

	Pag.		Pag.
Munke-Bjærgby (egen Komm.)	113	Sørbymagle (Sørbymagle-Kirkerup Komm.)	200
Nordrup (Nordrup-Farendløse Komm.) .	138	Taarnborg (egen Komm.)	189
Nordrup (Sønderup-Nordrup Komm.) .	171	Teestrup (egen Komm.)	159
Omø (egen Komm.)	222	Terslev (egen Komm.)	146
Ottestrup (Sorterup-Ottestrup Komm.)	174	Ting-Jellinge (Haarslev-Ting-Jellinge Komm.)	205
Pedersborg (egen Komm.)	97	Tjæreby (egen Komm.)	213
Ringsted Landsogn (egen Komm.) . . .	121	Tystrup [Tjustrup] (Tystrup-Halagerlille Komm.)	224
Sigersted (Bringstrup-Sigersted Komm.)	126	Vallensved (egen Komm.)	235
Skt. Mikkels Landsogn (egen Komm.) .	168	Valsøllille (Jystrup-Valsøllille Komm.) .	133
Skt. Peders Landsogn (egen Komm.) .	161	Vemmelev (Vemmelev-Hemmeshøj Komm.)	184
Slaglille (Slaglille-Bjernede Komm.) .	108	Venslev (Holsteinborg-Venslev Komm.)	207
Skørpinge (Skørpinge-Faarstrup Komm.)	198	Vester-Broby [Braaby] (egen Komm.) .	101
Slots-Bjærgby (Slots-Bjærgby-Sludstrup Komm.)	177	Vetterslev (Vetterslev-Høm Komm.) .	141
Sludstrup (Slots-Bjærgby-Sludstrup Komm.)	178	Vigersted (egen Komm.)	134
Sneslev (egen Komm.)	144	Øde-Førslev (egen Komm.)	143
Sorterup (Sorterup-Ottestrup Komm.) .	173	Ørslev (egen Komm.)	147
Stenmagle (egen Komm.)	119	Ørslev (Ørslev-Sønder-Bjærg Komm.)	210
Sønder-Bjærg (Ørslev-Sønder-Bjærg Komm.)	212	Øster-Broby [Braaby] (egen Komm.) .	155
Sønderup (Sønderup-Nordrup Komm.) .	170		

PRÆSTØ AMT 259—518

Købstæder: Næstved p. 282. — Præstø p. 264. — Stege p. 324. — Store-Heddinge p. 274. — Vordingborg p. 305.

Herreder: Baarse p. 459. — Bjæverskov p. 337. — Fakse p. 383. — Hammer p. 433. — Mønbo p. 491. — Stevns p. 359. — Tybjerg p. 410.

Sogne (og Landkommuner):

Allerslev (egen Komm.)	474	Gørslev (Vollerslev-Gørslev Komm.) . .	343
Alslev (egen Komm.)	387	Haarlev (Haarlev-Himlingøje Komm.) .	354
Aversi (egen Komm.)	412	Hammer (egen Komm.)	449
Baarse (egen Komm.)	467	Havnelev (egen Komm.)	381
Bavelse (Glumsø-Bavelse Komm.) . . .	424	Hellested (egen Komm.)	373
Beldringe (egen Komm.)	469	Hellevmagle [Herlufmagle] (egen Komm.)	416
Bjæverskov (egen Komm.)	341	Herfølge [Herfølge] (egen Komm.) . .	344
Bogø (egen Komm.)	517	Himlingøje (Haarlev-Himlingøje Komm.)	356
Borre (egen Komm.)	502	Holme-Olstrup (egen Komm.)	439
Dalby, se Sønder-Dalby.		Holtug (egen Komm.)	366
Damsholte (egen Komm.)	510	Hylleholt (egen Komm.)	397
Elmelunde (egen Komm.)	500	Højerup (egen Komm.)	361
Endeslev (Endeslev-Vraaby Komm.) .	357	Jungshoved (egen Komm.)	472
Everdrup (egen Komm.)	462	Kalvehave [Kallehave] (egen Komm.) .	483
Fakse (egen Komm.)	393	Karise (egen Komm.)	383
Fanefjord (egen Komm.)	513	Kastrup (egen Komm.)	456
Fensmark (Fensmark-Rislev Komm.) .	419	Keldby (egen Komm.)	497
Frøslev (egen Komm.)	378	Kongsted (egen Komm.)	398
Glumsø (Glumsø-Bavelse Komm.) . . .	423	Køng (egen Komm.)	452

Slagelse.

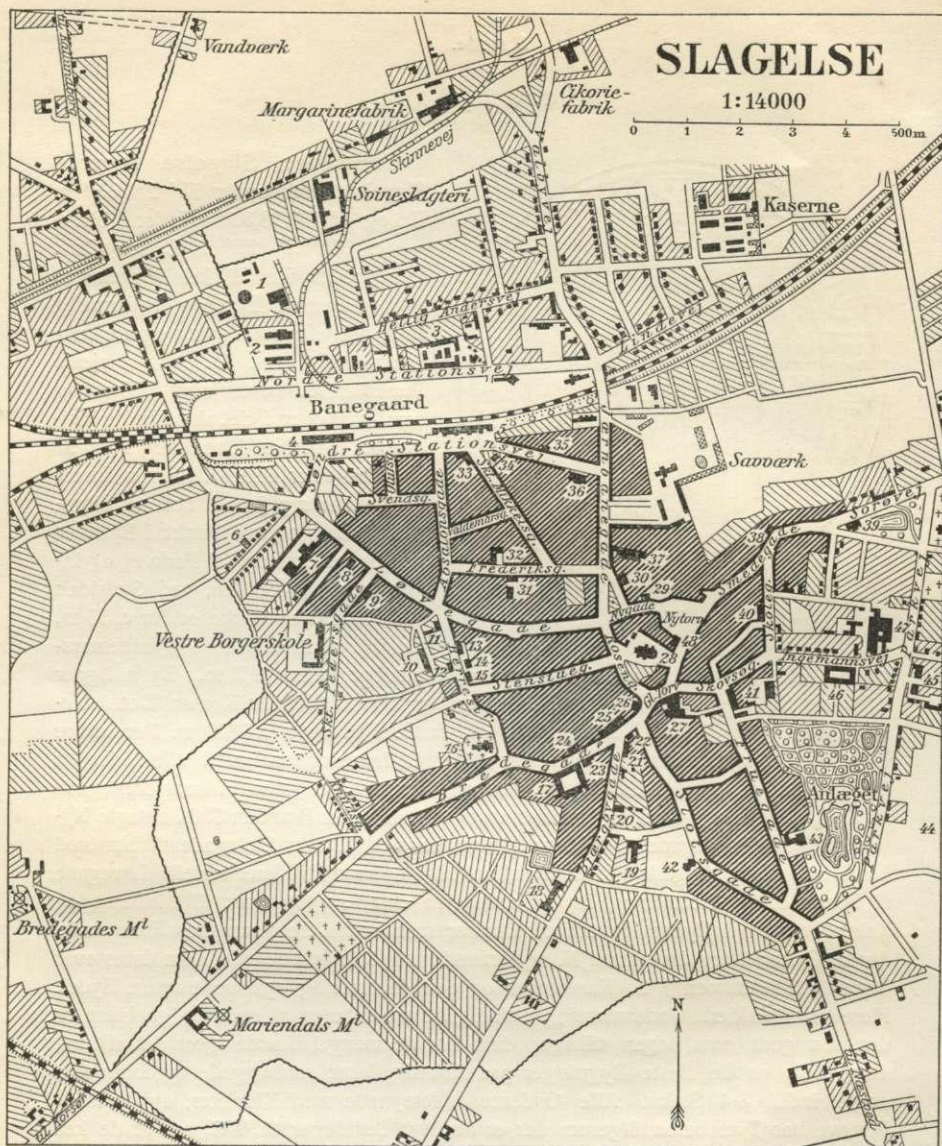

1608

Købstaden Slagelse ligger i Slagelse Hrd. under $55^{\circ} 24' 13''$ n. Br. og $1^{\circ} 13' 18,30''$ v. L. for Kbhvn. — c. $11^{\circ} 21' 22''$ ø. L. for Grw. (beregnet for Skt. Mikkels Kirketaarn) — i en frugtbar Egn paa et temmelig højt, bølgeformet Terræn og en Bakkeskraaning mod Ø., hvis højeste Punkt er ved Povisbjerg, 55,5 m, og som gaar over i det skovklædte Højdeparti, i hvilket Etterbjerg naar 97 m; mod V. er derimod Egnen lavere og sænker sig jævnt ned til Storebælt. Det højeste Punkt i Byen er ved Sammenstødet af Parkvej og Ingemannsvej, 55,5 m, ved Sydsiden af Skt. Mikkels Kirke er der c. 53 m, paa Hj. af Absalons- og Valdemars-

gade 37,3 m, ved Jærnbaneviadukten ved Kalundborgvejen 29,7 m. Byen ligger c. 90 km SV. for Kbhvn., 15 km V. for Sorø og 17 km NØ. for Korsør. Dens største Udstrækning fra N. til S. er c. 2000 m, fra Ø. til V. er der c. 1800 m. Den ældre By er typisk stjerneformet i sit Anlæg, idet Gaderne udstråler til alle Sider fra Midtpunktet omkring Skt. Mikkels Kirke og Gammeltorv. Mod V. fører Bredegade til Korsør Landevej; mod Ø. kommer man over det efter Branden 1804 anlagte Nytorv gennem Smedegade til Kbhvns. Landevej; mod S. fører Slotsgade til Næstved Landevej og Bjærgbygade til Skælskør Landevej, og mod NV. fører endelig Løvegade til Forstaden Ny-Holmstrup, hvor Landevejen deler sig og gaar til Mullerup og Kalundborg. Til Byens Hovedfærdselsaarer maa endvidere henregnes Rosengade, der fra Gammeltorv fører mod N. og fortsætter sig i Jærnbangegade, som føres over Banen („Stormbroen“) til Kaserne og den deromkring opstaaede nyere Bydel. Flere middelalderl. Gadenavne*) er stadig bevarede, men af egentlig gl. Huse er der saa godt som ingen tilbage; dels har de mange Brande gjort det af med dem, dels er de fleste Bygninger paa Hovedgaderne ombyggede og forhøjede, nogle indtil 3-4 Stokv. Alle Gaderne er forsynede med Kloakker, og de fleste Fortove har Tjærebeton, ligesom der er nedlagt Ledninger til WC, saa at de kan tages i Brug i de nærmeste Aar. I det hele er Byen i stærk Opkomst i de sidste 3-4 Aartier efter en længere Stilstandsperiode, som til Dels var en Følge af den stærke Brydning mell. By og Land. Den er nu en af Sjællands stærkest fremadskridende Landhandelsbyer takket være sit ret betydelige Opland, der er udvidet ved de senere Aars Baneanlæg, som har gjort S. til et vigtigt Jærnbane-knudepunkt. Byen har ogsaa i den sidste Tid udvidet sig ikke saa lidt, navnlig

*) Bredegade, Slotsgade (Slottensg., tidl. Kalstedgade), Stenstuegade, Fruegade (minder om Frue Kirke), Herrestræde m. fl. Men mange af de gl. Gadenavne er nu forsvundet: Rytterstaldstræde hed før Lachelangstræde (vistnok af et Marknavn Lacheland), Hestemøllestræde hed Fuglesangsstræde og Skellebækstræde (efter en Bæk, som løb tværs over det), Lille-Fruegade hed Klokkerstræde, Klingenberg var Navnet paa en Husrække ved Gl.-Torv, Vinpibestræde, sen. Bøddelstræde, omfattede bl. a. den nuv. Nygade, Ramsherred kaldtes tidl. Husene paa Nordsiden af den vestl. Del af Bredegade. Endvidere Rokketorvet, Grønnestræde, Langestræde, Marie Laage Stræde m. fl.

Efter Generalstabens Revision, 1919.

1 Gasværk	17 Slagelse Hospital	33 Jernbanehotellet
2 Slagtehus	18 Slagelse Kloster	34 „Højskolehjemmet“
3 Konservesfabr. „Danica“	19 Ting- og Arresthus	35 Telegrafstation
4 Toldkammer	20 Byfogedkontor	36 Elektricitetsværk
5 Station	21 Borgmester- og Kæmnerkont.	37 Hotel „Casino“ med Teater
6 Romersk katolsk Kapel	22 Sparekasse f. Slagelse og Omegn	38 Birkekøntor
7 Hampspinderi	23 Hospitalskirken	39 Teknisk Skole
8 Baptistkapel „Bethania“	24 Ilaandv- og Industriforening	40 Realskole
9 Strudbergs Stiftelse	25 Svaneapoteket, Posthus	41 Østre Borgerskole
10 Forsørgelseshjem	26 Handels- og Landbrugsbank	42 Ridehus
11 Alderstrøst	27 Hotel „Postgaarden“	43 Pavillon
12 Arbejderhjem	28 S ^{kt} Mikkel's Kirke	44 Dyrskueplads
13 Missionshus	29 Sjæll. Bondestands Sparekasse	45 Sygehus
14 Asyl	30 Jernbanepoteket	46 Amtstue
15 Svendeforening	31 Odd-Fellow Loge	47 Slagelse Bryghus
16 S ^{kt} Pederskirke	32 Mellem- og Realskole	48 Landbobanken

i Kvarteret N. og S. for Banegaarden; (det første er dog endnu for en stor Del Villakvarter) samt i Povlsbjærgvænget. Som Forstad regnes *Ny-Holmstrup* mod N. ved Kalundborgvejen i Skt. Peders Landsogn*).

Byen har c. 60 Gader og Stræder, 3 Torve, Nytorv, Gammeltorv og Fiske-torvet, og 1 Plads, Schweizerpladsen. Købstadsgrunden med tilh. Markjorder udgjorde $\frac{1}{2}$ 1916 1220 ha, deraf Købstadsgrunden 80,5, og der var 1075 Huse (1918 c. 1160), med Ny-Holmstrup 1180. Af Arealet var i 1912 658 ha besaaede, 271 Grønføder og Græsning, 30 Brak, 70 Haver o. l., 187 Gader, Veje, Byggegr. o. l., 3 Vandareal. Det saml. Hartk. var i 1905 220 Td. Paa Markjorderne ligger bl. a. Byens Anlæg, Kolonihaver, Fællede og Eksercerplads og Kirkegaarden. Af større Gaarde nævnes *Garvergaarden*, 33,1 Td. H., Ejds. 176, Jordv. 136; c. 82 ha, og *Brønderigaarden*, som er købt af Byen og indlemmet i Købstaden; en Del af dens Jorder er anvendt til Eksercerplads, Dyrskueplads m. m.

Bygningernes saml. Brandforsikringssum var $\frac{1}{7}$ 1919 29,778,954 Kr. Ved Vurdering til Ejendomsskyld i 1916 udgjorde den saml. Vurderingssum 23,355,000 Kr., deraf Jordværdien 5,620,000.

Da de to Landsogne, Skt. Peders og Skt. Mikkels, som hører til Byens Kirker, ikke staar i kommunal Forb. med den, behandles de under Herredet.

Af offentlige og andre **Bygninger** samt **Institutioner** nævnes:

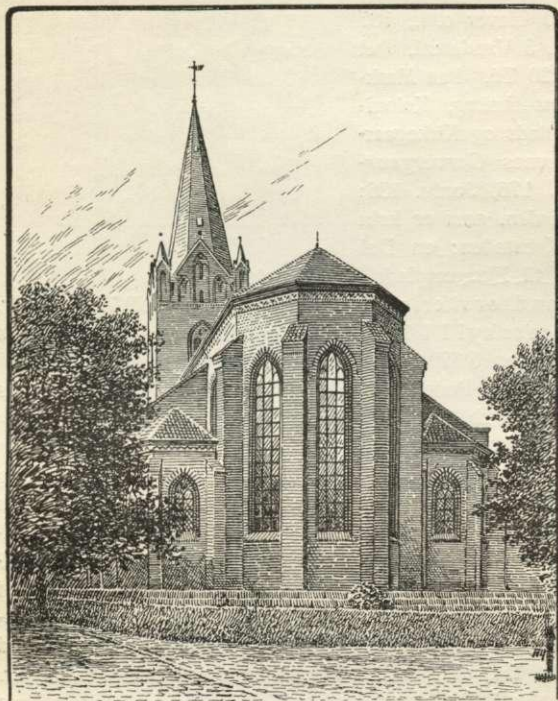
Skt. Mikkels Kirke, liggende i Hjertet af den gl. By. Efter Saxos Beretning er Kirken opf. i Slutn. af 11. Aarh. (Arild Huitfeldt siger 1082) af Roskildebispens Svend Norbølge. Men af denne Bygn., der rimeligvis har været opf. af Fraadsten eller Kamp, og som vist har været en lille Kirke, er der nu ikke Spor tilbage. Den første Gang, Kirken omtales, er vist under Absalon, næste Gang i et Pavebrev fra 1257, hvor Paven bifalder, at den knyttes som Anneks til Roskilde Provsti, hvis Indtægter var for smaa. Den nuv. Bygning stammer derimod sandsynligvis først fra den flg. Tid; efter en i 1874 paa Hvælvingen funden Indskr. (se p. 56) har i alt Fald den østl. Del været færdig i 1333. Den vedblev at høre til Rosk. Provsti lige til 1670. Kirken har undergaaet mange Forandringer, der forkvælede den, senest en Gang i 18. Aarh. blev Hoved- og Sideskib forenede under eet Tag; men værst blev den vel behandlet ved en Hovedrestaur. 1803 og flg. Aar. Taarnet gjordes lavere, mistede sit Spir og fik pikkelhueagtig Top, Vinduerne tilmuredes til deres halve Højde, i det Indre ødelagdes Pillerne m. m. Saaledes stod den som en særdeles grim Bygn., indtil den 1873-76 (indv. $\frac{24}{100}$ 1876) underkastedes en Restaur. under Ledelse af Arkt. H. Drewsen, hvorved den saa vidt muligt fortes tilbage til sin oprindl. Stil. Højkirken og Sideskibene fik atter deres rette Forhold, Taarnet forhøjedes og fik Spir, det søndre Sideskibs' Apsis genopførtes osv.

Kirken er opf. i got. Stil af røde Munkesten, indv. c. 34,5 m lang og 20 m bred. Det er en treskibet, hvælvet Kirke, hvis Hovedskib afsluttes i Ø. med en tresidet Korslutning, og en tilsvarende Afslutn. har ogsaa de lavere og lidt kortere Sideskibe. Ved Overgangen mellem 1. og 2. Fag fra Ø. findes i Højkirken en For-

*) Ved kgl. Res. af $\frac{3}{8}$ 1896, $\frac{20}{8}$ 1904 og $\frac{31}{8}$ 1911 indlemmedes mindre Dele af Skt. Peders Landsogn baade i gejstl. og verdsl. Hens. i Købstaden.

tanding, som tyder paa en forbigaaende Standsning af Arbejdet. I øvrigt synes Kirkens 3 Skibe bygget i een Støbning, om end nødvendigvis først i Løbet af en længere Aarrække, hvad der ogsaa har gjort sig gældende i Detaillerne. Taarnet er yngre end Skibet, hvilket bl. a. ses af en gl. Vindeltrappe, som fra søndre Sideskibs vestre Gavl leder inde fra Kirken op til Hvælvingerne, men hvis Dør nu er tilmuret. Ved sidste Restauration blev Taarnet kronet med kantet Spir, omgivet af 4 Gavle og 4 Hjørnespir. Paa Kirkens Nordside ligger et Sakristi, og baade paa Nord- og Sydsiden er der opf. et Vaabenhus (det sidste nyt). —

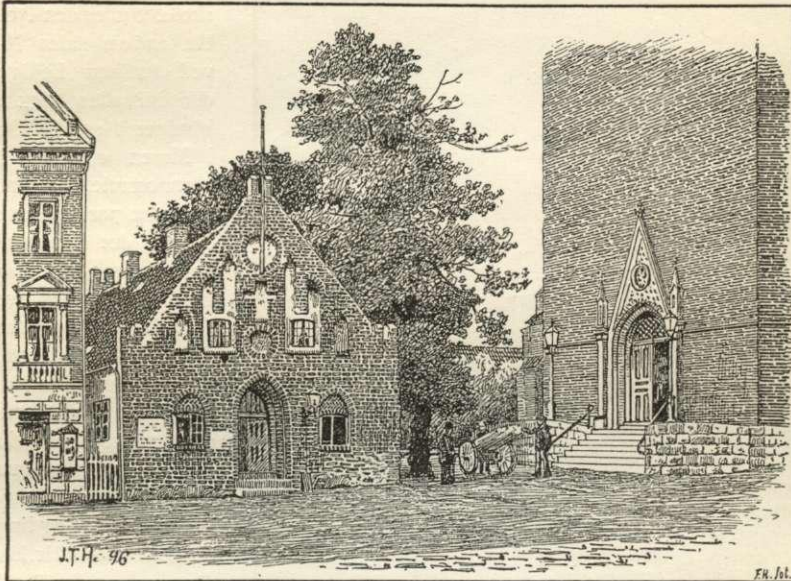

Skt. Mikkel's Kirke.

I det Indre træder den gotiske Stil klart og smukt frem. Høje, slanke, rigt profilerede Væg-piller bærer spidse Gjordbuer og rektangulære Hvælvinger med profilerede Ribber og smaa Hjørnesøjler, de sidst byggede dog af simple Former. Koret er rigt belyst ved lange, smalle gotiske Vinduer. De 6 østl. Piller i Skibet er foruden profilerede, men de 4 gaar foroven over i korte, tykke Halvsøjler med Trapezkapitæler, Minder om en ældre Tid. Vægfladerne over Arkaderne brydes af en Række brede, spidsbuede Blindinger med Triforieanlæg, der helt nyopmuredes ved den sidste Restaur., vistnok dog paa Grundlag af bevarerede Rester. Paa en

Gjordbue i søndre Sideskib fandtes dybt under Hvidtningen den omtalte lat. Indskr. med Majuskelbogstaver, som fortæller, at denne Hvælving byggedes 1333. I øvrigt afbankedes Hvidtningen ved sidste Restaur. paa alle de arkitektoniske Led, hvad der virker meget uroligt i Rummet og sikkert ogsaa er uhistorisk. I Sideskibenes smaa østl. Apsider har der i katolsk Tid staaet Altre for Skt. Anna i søndre og Jomfru Maria i nordre. Der nævnes ogsaa andre Altre: for Skt. Jakob, Skt. Christoffer og Skt. Erasmus og et Guds Legems Alter. Et Alter maa antages at have været indviet til Ærkeenglen Michael, som var baade Kirkens og Byens Værnehelgen. Endnu i 18. Aarhundrede fandtes ved Alteret et Relikvieskrin med Minuskelindskriften: „Archangele Michael constituite dominus principem super omnes animas suscipiendas.“ Formodentlig sigtes her til Skt. Mikkel's Hverv at veje alle Sjæle paa Dommens Dag. Et sjældent, emailletet forgyldt Kobberkrucifiks med Relikviegemme fra Midten af 14. Aarh.

og et Par smaa, emallerede Lysestager fra s. Tid er i 1858 afgivet til Nationalmuseet. Efter Indskriften indeholdt Gemmet et Stykke af Christi Kors og andre Relikvier. Nu staar der paa Alteret et forgyldt Trækors, medens Korvinduene i 1898 har faaet mal. Ruder med bibelske Bill. (N. Overgaard). Døbefonten, udsk. i Højrenæssancestil og med tilh. Himmel er for faa Aar siden restaur. og opstillet i søndre Sideskib. Prædikestolen er fra 1614, skænk. af Ebbe Munk og Sidsel Høg. Ved den sidste Restaur. blev i det hele meget af det gl. Inventarium fjærnet (en Del solgtes 1873 og findes nu paa Rosenfeld), saa at Kirken nu er tom for gl. Sager, naar undtages et Par smukke Messing-Lysekroner (fra 1603 og 1709), den gl. af Fr. Holm malede Altertavle fra 1720 (paa Korets Nordvæg), der

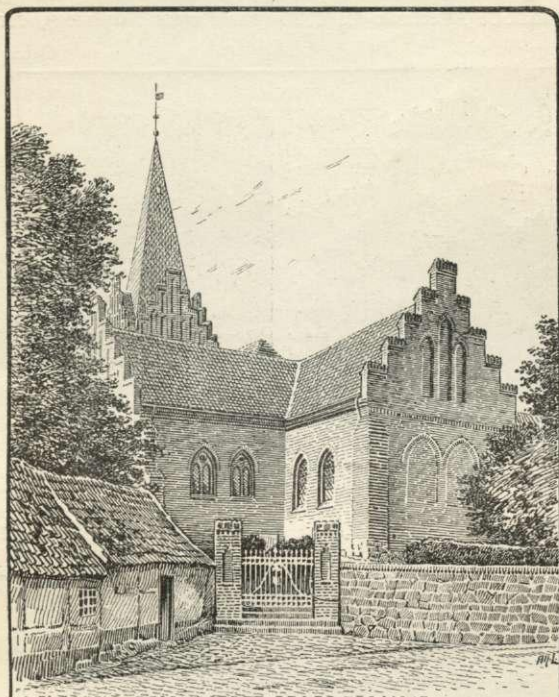
Den gamle Kirkelade, nu Politistation.

forestiller Nadverens Indstiftelse (1505 skal der være forfærdiget en Altertavle til Kirken, se Dän. Bibl. III, p. 14), og et stort Trækrucifiks fra 16. Aarh.s I. Halvd., nu ophængt foran Korindgangen, samt en Mindetavle over Erik Knudsen, Køkkenskriver paa Sorø, sen. Ridefoged paa Antvorskov, † 1603, og Hustru Anne Torkildsen, med deres mal. Portrætter i Sandstensramme. Af andre bevarede Epitafier nævnes: over Mag. Christen Clementsen, † 1707, Provst Didr. Top, † 1796, Kommercerd. Will. Hammond, † 1787, og Rektor P. Wøldike, † 1811; af Ligstene: over Rektor Knud Hansen, siden Hofprædikant paa Antvorskov, Ridefoged paa Antvorskov og Raadm. Erik Knudsen, † 1652, Borgmestrene Christen Madtzøn, † 1654, Albr. Matzøn, † 1696, og Mogens Jacobsen, † 1698, Kedelsmed Hans Olsen, † 1591, Sognepr. Peder Mogensen Graa, † 1627, samt over Lydich v. Minden, Berider paa Antvorskov under Fr. II og Chr. IV, † 1627 (se Lund, Mal. Portr. IX, p. 112)*). I Koret ligger begr. en russisk Adelsmand Fokas Stafrovski el. Sofrovski, † 1592,

*) Blandt de i 1874 bortsolgte Epitafier var et over ovenn. v. Minden, med Portrætter af ham og hans to Hustruer, og et andet over Karen Høg, Datter af Stygge Høg og Anne Ulfstand til Vang.

kendt fra Fr. II's Hist., men hans Gravsten er forsvunden. Af Kirkens 4 Klokker er de 3 middelalderl., den ene, med plattysk Indskr., er støbt af Jacob Jode i Stralsund i Beg. af 16. Aarh. (se F. Fenger, i Kirkeh. Saml. I p. 532).

Ved Kirkens Vestende ligger den gamle Kirkelade, opf. af røde Munkesten med Blindingsdekorationer i Gavlene, efter hvilke dens Opførelsestid maa sættes til Slutn. af 15. Aarh. Den tjente 1616-1809 som Lokale for Byens Latinskole, hvorefter Bygn. overlodes til Kirken; 1811 solgtes den til Byen, der indrettede den til Sygehus for den Dragoneskadron, som indtil 1866 garnisonerede i Slagelse.

Skt. Peders Kirke.

Ved Kirken, der er selvejende, er ansat en Sognepræst og en residerende Kapellan, der ogsaa er Sognepræst til Hejninge. Den er Sognekirke for den større, østl. Del af Slagelse By og for et Landsogn. Kirken ejede Efteraar 1919 foruden nogle Jordlodder c. 14,338 Kr.; dens Gæld var c. 42,796 Kr.

Skt. Peders Kirke, i den vestl. Del af Byen ved Herrestræde, er en Korskirke med firkantet Kor (Skibet er c. 16,3 m langt og indvendig 7,2 m bredt), Taarn i V., Vaabenhus i S., Sakristi paa Korets Nordside og to Korsarme. Af den oprindl. Kirke, opført i 12. Aarh. af utilhuggen Kamp og med ganske smaa rundbuede Vinduer, af hvilke endnu spores eet paa Nordsiden og to paa Sydsiden, staar endnu Skibet, og Sidemurene af det kun lidt mindre Kor er bevarede. Endnu i 13. Aarh. begyndte Omdannelsen af denne uanselige Bygning til en gotisk Købstadskirke, idet Koret forlængedes et betydeligt Stykke mod Ø. og afsluttedes med en lige Gavlmur, der fik Hjørnelisener og et Par

Derefter brugtes den til Lokale for Haandværkerforeningens Aftenskole. Nu er den Politistation siden 1879, ved hvilken Lejlighed der indsattes Dør og Vinduer i søndre Gavl. I Muren er indsat en Marmortavle, der bærer Navnene paa de berømte Mænd, der har gaaet i Latinskolen: N. Edinger Balle, Jens Baggesen, Chr. Bredahl, Ingemann, Chr. N. Rosenkilde og H. C. Andersen (den sidste gik ikke i Skolen, mens den var her). De to Lindetræer, som Ingemann omtaler, og hvori han og Rosenkilde sad og tingede med Hørerer Hr. Høffding om, paa hvilke Betingelser de vilde komme ned, staar der endnu. (Se Mackeprang, i „Archit.“ 1912 p. 397).

tætsiddende spidsbuede Vinduer (nu blændede); lign. Vinduespar har ogsaa de andre Sider haft. Samtidig begyndte ogsaa Overhvalvingen af hele Kirken med i alt 5 Hvalv., hvis Ribber hviler paa smaa murede Hjørnesøjler (Skibets vestl. Hvalv. er dog ommuret ved Restaurationen 1662-64). Ikke meget yngre end Koret er den ud for det gl. Kor opf. nordre Korsarm, der ogsaa fik Hjørnelisener og tætsiddende Vinduespar, i Gavlen maaske en trekoblet Vinduesgruppe. Noget yngre er den søndre Korsarm (c. 1350), Sakristi og Vaabenhus (15. Aarh.). Ogsaa Korsfløjene og Sakristiet overhvalvedes. Af det oprindl. Taarn styrtede det meste ned 1660, idet det tog med sig Kirkens vestl. Del, saa at Kirken maatte underkastes en Hovedreparation 1662-64*), under hvilken det nuv. Taarn opførtes 1664 af Bygmester Hans Spirhugger, en Tysker, † 1683 paa Antvorskov Slot og begr. i Kirken under Taarnet, paa hvis vestl. Væg der sidder en Mindetavle over ham. I Beg. af 19. Aarh. var Kirken saa brøstfældig, at man endog tænkte paa helt at nedbryde den og lægge Sognet ind under Skt. Mikkels Kirke; men en (1820 fuldendt) Restaur. blev dog foretaget (bl. a. blev Spiret nedtaget 1818). Senere blev der udf. andre Arbejder, bl. a. blev den søndre Korsarms Gavl i 1871 opf. af ny, og Taarnet forhøjedes betydeligt og prydedes med 4 trappede Gavle og et spidst firsidet, c. 36 m højt skiferdækket Spir (Arkt. H. Chr. Hansen). Endelig blev Kirken 1879-80 underkastet sin sidste og største Restaur. under Ledelse af Herholdt, ved hvilken Lejlighed tillige det Indre dekoreredes i middelalderl. Stil paa Buer og Hvalvinger under Ledelse af Hilker. — Den gl. Altertavle fra Antvorskov Kirke (med Nadveren) blev ved sidste Restaur. erstattet med en ny, som er indrettet paa gl. Vis med to Sidefløje og med smukke Malerier af A. Jerndorff: i Midten Christus for Farisæerne, til venstre Peders Fornægtelse, til højre hans Bekendelse. Ogsaa den romanske Granitfont, der har Form af en ottekantet, kapitællignende Skaal, med ejendommel. Kors og Lilier, er fra Antvorskov. Den gl. Prædikestol fra c. 1610 med udsk. Evangelister og Hermer, hvoraf Rester paa Loftet, er ved sidste Restaur. afløst af en ny, udsk. i Egetræ; under denne staar en Rest af de gl. gotiske Munkestole (fra Antvorskov?). Paa Væggen over de to Østvinduer er der 1879 afdækket et lille Kalkmaleri omtr. fra Midten af 14. Aarh.: Christus paa Korset mel. Maria og Johannes. En Relikvieæske af Bly, der i Slutn. af 18. Aarh. fandtes i Alterbordet, er nu i Nationalmus. En godt udsk. Figur fra 14. Aarh., forestillende den hellige Dionys staaende under en gotisk Baldakin er opstillet i Koret; sandsynligvis er det denne, der tidligere er blevet opfattet som et Bill. af Hellig Anders, † 1205, der skal være blevet begr. her, og hvis Legende stod fortalt paa en Tavle, som fandtes i Kirken paa Arild Huitfeldts Tid; der har ogsaa i Kirken været et Hellig Anders Kapel (nævnt i et Dokum. fra 1419). Fl. mærkelige Ligstene fra Kirken er nu indmur. i Vaabenhusets Væg, deribl. en over „Mechtild, uxor Arnoldi Hamp“, † 1334, og en over Albertus Skytta, † 1347; en tredje er prydet med Vaabenskjold med to Drikkehorn og Omskriften: „Hic jacet Nicholaus Brun de Hyllathorp, requiescat in pace amen“ (se Løffler, Gravst. Pl. XIX og XXI); en fjerde med Portr. er over Johanne Hans Ribers, † 1630. Ved Kirkens sidste Restaur. blev en Del Kister nedgr. paa Skt. Peders Kirkejord paa Skt. Mikkels Assistenskirkegaard.

Ved Kirken, der er selvejende og Sognekirke for den mindre vestl. Del af Byen og Skt. Peders Landsogn, er ansat en Sognepræst, som tillige er Præst ved Hospitalet. Kirken ejer, foruden nogle Jordlodder, Efteraar 1919 c. 63,646 Kr.

*) Ved kgl. Brev af 28/4 1662 befaledes det, at hver Kirke i Sjæll. Stift skulde give 4 Rd. til Skt. Peders Kirkes Restaur.

Om **Hospitalskirken** se p. 63. — **Baptistkirken Bethania**, Løvegade, er opf. 1895-96. — **Romersk-katolsk Kapel**, Tordenskjoldsgade, er indrettet i en Villa c. 1908. — **Missionshuset Philadelphia**, Herrestræde, er opf. af røde Mursten med Kælder 1893, Arkt. C. L. Thuren; i Stueetagen er Mødesal; Kælderen benyttes til Pensionat.

Kirkegaard. Kirkegården ved Skt. Mikkels Kirke er nedl. 1856 og Pladsen planeret, den sydl. Del omdannet til Anlæg (afspærret). Paa **Skt. Peders Kirkegaard** ved Kirken findes endnu en Del Gravsteder, som ikke er hjemfaldne til Kirken, men Kirkegården benyttes ellers ikke mere. **Skt. Mikkels Assistenskirkegaard**, mod Ø. uden for Byen paa Markjorderne, er anlagt 1831 (indviet $\frac{1}{2}$ 1836) og udvidet to Gange, nu c. 5,5 ha; Ligkapellet er opf. 1885; af kendte Mænd, der er begr. her, nævnes: Præsten, Dr. phil. Karsten Friis Viborg, † 1885, Kultusmin. J. C. H. Fischer, † 1885, Arkt. F. A. Thomsen, † 1906, Pastor K. Brøndsted, † 1912, Landstingsmd., Tobaksfabrikant Vilh. Lange, † 1917, og Nervalægen og Politikeren E. Fraenkel, † 1918; lige Ø. for den første Udvidelse ligger den lille **Jødekirkegaard** (første Begr. 1865). **Skt. Peders Assistenskirkegaard** (Kirken havde før Begravelsespl. paa Skt. Mikkels Assistenskirkegd.), Mariendals Allé, er anl. 1886, udvidet 1920, nu c. 1,7 ha; Ligkapellet er opf. 1888. Paa Kirkegården er begr. Højskoleforst. N. Eggert, Grundlægger af Antvorskov Højsk., † 1915.

Ting- og Arresthuset, Rytterstaldstræde, er opf. 1914-16, Arkt. F. C. C. Hansen, af røde Mursten i to Stokv. med Kælder, for c. 140,000 Kr., og indeholder Lokaler for Landsretten, Politimesteren, Forligskommissionen (Forhørslokalet) m. m. samt Arrestlokaler (Pl. for 32 Arrestanter). Paa Hj. af Brede- og Bjærgbygade (Banken for Sl. og Omegns Ejendom) er der Borgmester- og Kæmnerkontor samt Byraadssal. Dommerkontoret med Embedsbl. findes i s. Gade. Om Politistationen se p. 58. Kommunen har 1919 købt en Ejendom, Hj. af Bjærgby- og Bredegade for 73,600 Kr., paa hvis Grund der agtes opf. en Administrationsbygning.

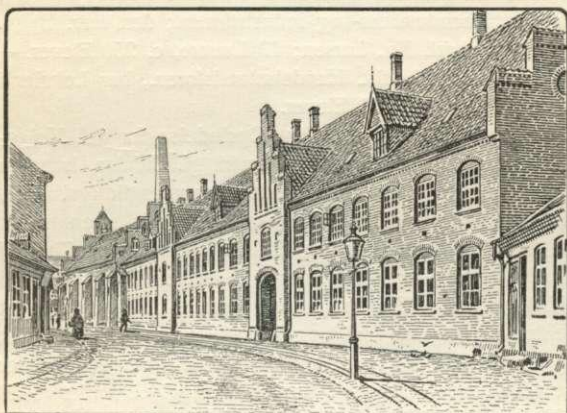
Byen har i mange Aar ikke haft noget Raadhus. Det ældste, som nævnes, laa N. for Skt. Mikkels Kirke; det var ifl. Resen til c. 1500 et lybsk Pakhus, derefter Raadhus; men det „nedfaldt“ Jan. 1723. I 1735 købte Byen et Hus paa Torvet, som indrettedes til Raadhus (i Mellemtiden var et Hus paa Hj. af Slots- og Bredegade, den saakaldte „gl. Raadhusgaard“, blevet benyttet), men det brændte April 1740, hvorefter der s. Sted opførtes et nyt, indviet $\frac{3}{7}$ 1742. Dette stod til 1867, da det solgtes og nedbrødes (1868). Men 1843 havde Kommunen opf. et Ting- og Arresthus i Løvegade (to Stokv.), som nu, efter at det er afløst af det nye i Rytterstaldstræde, midlertidig anvendes til Husvildeafdeling.

Det kommunale Skolevæsen (ny Skoleordn. af April 1920) omfatter flg. Skoler: **Østre Borgerskole** (hidtil Betalingsskole), bestaar af 2 Skolebygninger, 1) den gl. Skolebygn., Hj. af Frue- og Skovsøg., er opf. 1855, indviet $\frac{28}{10}$ 1856, Arkt. Ingeniør Carlé, i to Stokv., og benyttes f. Tiden som Drengeskole; 2) den ny Skolebygn., bagved den gl. ud til Haver og Anlægget, er opf. 1898-99 i 2 Stokv., Arkt. F. Thomsen, benyttes til Pigeskole. Midt mel. de to Bygninger ligger et nyt Gymnastikhus, opf. samtidig med den sidste Skolebygning. Skolen har 13 Dreng- og 13 Pigeklasser, 1 Overlærer, 13 Lærere, 9 Lærereinder og 1 Timelærerinde samt $\frac{1}{1}$ 1920 663 Elever. **Vestre Borgerskole**, ved Enden af Skt. Pedersg., er opf. 1913-14 i 2 Stokv. med tilh. Gymnastikhus og Pedelbl., Arkt. Kn. Larsen; den har 15 Dreng- og 14 Pigeekl., 1 Overlærer, 10 Lærere,

11 Lærerinder og 2 Timelærerinder, 754 Elever. **Markskolen**, Slagelse Mark, opf. 1907-8, Arkt. Kn. Larsen, Grundskole for 7-10 Aars Børn, sorterer under V. Borgerskole; 3 Fælleskl., 1 Lærer og 1 Lærerinde, 67 Elever. **Realskolen**, Skoleg., er opf. 1856 i 2 Stokv. (paa Bygn. staar den af Prof. Fr. Dahl forf. Indskr.: „Ave og Ast — gør frels og fast“); 1904 er opf. et nyt Gymnastikhuss, Arkt. Kn. Larsen; den har 5 Under- og Realkl., 1 Overlærer, 7 Lærere, 1 Lærerinde og 1 Timelærerinde, 175 Elever. — Den private **Mellem- og Realskole**, Fællesskole med Børnehavn, med Tilskud fra Stat, Kommune m. fl., Frederiksg., er opr. 1881 under Navn af Frkr. N. & L. Branners Sk., nuv. Bygn. opf. 1899 i 2 Stokv., Arkt. Haunstrup; den har 4 Under- og 4 Melleml. samt Realkl., 1 Bestyrer, 4 Lærere og 6 Lærerinder, 215 Elever. Desuden er der to andre Privatskoler, den ene kun for „mindre Børn“. — **Teknisk Skole**, Sorøvej, er opr. 1866 af den 1855 stift. Haandværker- og Industriforen.; den nuv. Bygn. er opf. 1892 i ital. Renæssancestil, Arkt. Kn. Larsen; 17 Lærere, c. 250 Elever. — **Handelsskolen**, opr. 1886 af den 1881 stift. Handelsstandsforen., har Lokaler i Ø. Borgerskole (Drengesk.); 10 Lærere, c. 200 Elever.

Slagelse Hospital og Kloster har sin væsentlige Oprindelse fra det *Helliggesthus* (undert. blot kaldt „hospitale pauperum“), der fra gl. Tid laa, hvor nu Hospitalet er, paa Bredegades søndre Side. Helliggesthus nævnes tidligst 1372, da Knud Nielsen, Borger i Sl., skænkede det en Gd. paa Bredegade, men findes for øvrigt oftere omtalt i de flg. Tider; saaledes tog Erik af Pommern og Chr. af Bayern det i deres Beskærmelse, og Kong Oluf skænkede det en Gd., vistnok i Kirkerup (V.-Flakkebjærg Hrd.). Andre Ejendomme erhvervede Helligaandshuset i Sl. By, i Slagstrup og Keldstrup (Slagelse Hrd.) og i Herslev (Løve Hrd.). Det var et Hospital for Egnens fattige og syge og bestyredes af en Forst., der undertiden tillige var Præst ved det til Hospitalet knyttede Kapel el. Kirke (1426 nævnes som Forst. Jens Nielsen, 1436 Troels Madsen, 1469 Jep Nielsen, 1485 var Peder Nielsen Forst. og Præst og 1498 Hans Severinsen). I den sen. Del af 16. Aarh. var det i alt Fald til Tider forenet med den *Skt. Jørgensgd.* for spædalske, der laa uden for Sl., og som var grundl. i den tidl. Middelald. (nævnt første Gang 1261); i Testamenter betænkes det af og til, saaledes 1292 og 1307. Det ældste Vidnesbyrd om de to Hospitalers Sammenknytning er det Forleningsbrev, Mester Peder Bartskeer i Sl. c. 1541 fik paa Skt. Jørgensgd. og Helligaandshuset. Skt. Jørgensgd. forsvandt imidlertid snart — paa Resens Tid var der intet tilbage af den —, men dens Besiddelser er sikkert overgaaede til Helliggesthuset eller, som det fra Slutn. af 16. Aarh. alm. benævnes, *Slagelse Hospital*. I Tidens Løb modtog dette betydelige Udvidelser, som har gjort det til en anset Stiftelse. Aar 1580 lod Kongen alle de fattige, som hidtil havde været forsørgede paa Antorskov i det derværende Hospital, indlægge i Sl. Hosp., og 1582 skænkede han hertil Kronens Part af Bjærgby, Sludstrup, Havrebjærg og Sørbymagle Sognes Tiende; senere i s. Aar gav han det yderligere Kongetienden af 21 andre Sogne i Holbæk og Sorø Amter. Kort efter skete der en vigtig Forandr. i Hospitalets Forhold, idet Fr. II ved Fund. af ^{24/10} 1585 forenede det med Slagelse Latinskole, saaledes at den og dens Lærerstand skulde underholdes af Hospitalets Midler (i Hosp. skulde 40 Personer og 10 Funktionærer, ved Skolen 24 Personer forsørges). Denne nøje Forb. vedvarede indtil 1751, da det ved Fund. af ^{17/9} bestemtes, at Hosp.s Indtægter skulde deles i 3 lige Dele mel. Hosp., Latinskolen og begge Stiftelsers Vedligeholdelse samt Embedsmændenes og Funktionærernes Lønning. Denne Fordeling af Midlerne blev ved Reskr. af ^{22/12} 1812 (og Regulat.

af $\frac{8}{11}$ 1814) forandret saaledes, at Hosp. af alle Indtægter, „Fællesfonden“, efter Fradrag af Fællesudgifterne til Administration m. m. oppebar $\frac{5}{6}$ og Skolen eller, efter at denne var bleven ophævet if. Lov af $\frac{14}{4}$ 1852, den alm. Skolefond $\frac{4}{6}$, ligesom ogsaa Udgifterne vedr. Fællesfonden udredes efter samme Forhold. Hospitalslemmernes Antal, der 1743 var forøget til 55 og 1751 til 57, blev 1752 ansat til 60, 1776 til 100, 1849 til 120 og $\frac{1}{5}$ 1883 til 126; $\frac{5}{6}$ 1914 blev det fastsat til 100. Stiftelsen optager Ægtefolk og enlige Kvinder fra Sjæll. Stift (kun undtagelsesvis under 60 Aar); de fleste hører til Borger- og Haandværkerstanden; Fundatsen indeholder ingen Bestemmelse om, hvormange der skal være af hver Klasse. Oprindl. fik Beboerne Naturalforplejning; men denne Forsørgelsesmaade var allerede ophørt 1751, og nu faar de foruden fri Bolig, Lys, Varme,

Slagelse Hospital.

Vask, Medicin og Lægehjælp, Ugepenge, som i Tidens Løb fl. Gange er blevet forhøjet og nu udgør 3 Kr. 75 Øre, desuden faar 60 af de mest svagelige Middagsmad 2-4 Gange ugtl. Nu bor der 84 Personer i Eneværelser og 8 Par Ægtefolk, hvert med 2 Værelser. Ved Hosp. er der foruden 7 Stuekoner ansat en Præst, en Læge, en Bønholder*), en Portner og en Sygeplejerske.

Da Stiftelsens Formue stadig forøgedes, oprette-

des der ved kgl. Reskr. af $\frac{2}{10}$ 1857 for Hosp.s Midler en ny særegen Stiftelse, *Slagelse Kloster*, ved Skælskørvejen. Det er bestemt til Bolig for 48 Kvinder af den dannede Middelstand, 45 Aar gl. og i øvrigt af uplettet Rygte. Konventualinderne, som de kaldes, faar foruden fri Bolig (et Værelse med Alkove) fri Brændsel, Medicin, Lægehjælp og Begravelse, og i Penge hhv. 200 Kr. aarl. for de 40, der længst har haft Ophold, og 160 Kr. for de øvrige 8. Ved Kl. er ansat en Økonoma, en Portner, en Sygeplejerske og 6 Stuepiger. — Hosp.s og Kl.s Direktion bestaar af Stiftamtmanden og Sjæll.s Biskop, der har Belæggelsesretten; Inspektionen bestaar af Sl. Politimester og dens to Sognepræster, der har Forslagsret ved Besættelse af ledige Pladser. Desuden er der en Forstander.

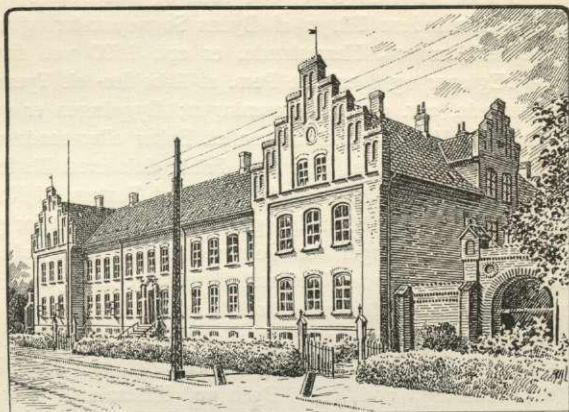
Slagelse Hosp. og Kl.s Formue bestaar af: A. $\frac{5}{6}$ af Fællesfonden, hvis Kapital $\frac{81}{3}$ 1918 udgjorde i alt 2,027,828 Kr., foruden 9000 Kr. i Nationalbankaktier. Den ejer derhos c. 78 ha af Slagelse Bys Jorder. B. Den særskilte Fond, hvis Kapital $\frac{81}{3}$ 1918 var 810,979 Kr. Fonden ejer desuden ca. 25 ha paa Slagelse Mark. Tiendeafløsningen har forøget Stiftelsens Kapitalformue med ca. $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr., men dog skadet dens Økonomi umaadeligt, idet den nu under stigende Konjunkturer er uden Mulighed for at faa Indtægterne forøget i tilsvarende Grad.

Hospitalets Bygninger, i Bredegade, bestaar nu af 4 i Firkant sammen-

*) Aar 1802 fik Chr. N. Rosenkilde, Discipel i Latinskolen, 20 Rd. af Hosp.s Kasse for at forestaa Kirkesangen (det paaahvilede Disciplene at holde Bøn i Hospitalet).

bygg. grundmur. Fløje, hvoraf den nordre og østre har 2, de andre 1 Stokv., og Kirken; men det meste er nye Bygninger. Aar 1768-69, da der kun var 2 grundmur. Fløje, en nordre og en østre, undergik Hosp. en Ombyggn. og Udvidelse for 23,000 Rd. D. C. (en Tavle, nu anbragt i Hovedfløjens Mur ind til Gaarden, minder om denne Ombyggn.), ved hvilken Lejlighed der indrettedes paa begge Sider af den Gang, der gaar gennem de kun 1 Stokv. høje Bygn., 23 Værelser, hver til 4, og 1 til 8 Personer, foruden Køkkener, Forsamlings- og Arbejdsstuer; 1848 opførtes paa nogle gl., da nedbrudte Udlængers Plads den 1 Stokv. høje og 39 m lange søndre Fløj (for 13,000 Rd.) efter Tegn. af Konferensrd. J. H. Koch, i hvilken der bl. a. indrettedes 8 Værelser til Ægtefolk, som tidl. maatte bo adskilte; 1870 blev den østre brøstfældige Længe nedrevet og (for 41,500 Rd.) er-

stattet med en ny, 2 Stokv. høj og 38 m lang (med 36 Vær.), efter Tegn. af Etatsrd. H. Chr. Hansen; endelig blev Nordfløjen (Hovedfløjen) ud til Gaden efter Tegn. af Etatsrd. Herholdt 1877 ombygget og forhøjet med 1 Stokv. i gl. gotisk Stil, hvorved der bl. a. vandtes 21 Værelser; den 58 m lange Façade er brudt ved 2 Spids-gavle med Blindinger, og Arbejdet kostede 47,640 Rd. — 1 omtr. lige Linie med Nord-

Slagelse ny Kloster.

fløjen, Ø. op til den, ligger Kirken, der er opført 1864-65 efter Tegn. af Etatsrd. Hansen (for 13,000 Rd.) i Stedet for den herliggende, 1862 nedbrudte gl. Kirke, der bestod af Skib og Kor udi eet og var opf. i gotisk Stil med kamtakket, blindingsprydet Østgavl. Den nye Kirke har ligeledes Skib og Kor i eet og er overhælvvet med 4 spidsbuede Hvalvinger. Østgavlen er kamtakket med gotiske Blindinger; øverst i Gavluren er anbragt en Klokke. Skibet er udvendig afstivet med svære murede Piller. Altartavlen (Christus) er malet 1847 af N. Simonsen til den tidl. Kirke; Orgelet (fra 1853) er ligeledes derfra. — Til Hosp. hører en Have.

Klosterbygningen er opf. 1857-59 (indviet ^{12/10} 1859) for c. 190,000 Kr. efter Tegn. af Stadsbygm. N. S. Nebelong af røde Mursten i gotisk Renæssancestil med takkede, med rundbuede Blindinger prydede Gavle og bestaar af en 38 m lang Midtfløj og to 23 m lange Endefløje, alle med 2 Stokv. foruden Kælder og Kvist. Foruden Konventualindernes Værelser indeholder Kl. bl. a. en Forsamlingsaal. — Til Kl. hører en Have. — Hosp.s Bygninger med Kirke er assurede for 301,520, Kl. for 197,100 Kr. (C. Kühl, Beretn. om Sl. Hosp., Kbh. 1885. — Om Helligsthusets Arkivalier se Ældste dske Archivregistr. IV, p. 250 flg.).

Byens Sygehus, ved Parkvej, er opf. 1855-56 som et privat Sygehus, men 1893 overgaaet til Kommunen; det er fl. Gange udvidet og bogf. for 48,500 Kr.; det modtager Patienter fra Byen og Sorø Amts Landdistrikter. Ø. for dette er et

nyt Sygehus opført (Arkt. Knud Larsen og C. Andersen), og taget i Brug 1920. Det bestaar af en enfløjet Bygning i 2 Stokv. med Kælder og 3 Sidebyggn., 54 Senge, det vil koste c. 1 Mill. Kr. — **Garnisonssygehuset**, ved Skovstien, er opf. 1911-12, Arkt. Knud Larsen, og har 30 Senge. — **Forsørgelses-hjemmet** (Fattiggården), Herrestræde, er opf. 1868 og har Pl. til c. 40 Lemmer foruden 14 Pl. paa Forplejningsstationen for vejfarende; paa Sygeafdelingen er 15 Senge. — **Alderdomshjemmet** („*De Gamles Hjem*“), Smedegade, er opf. 1906-7, Arkt. Kn. Larsen, i to Stokv. og har Pl. til 6 Ægtepar og 14 enlige Personer.

Andre milde Stiftelser: **Slagelse Børneasyl**, Herrestræde, er opr. af fhv. Borgmester og Byfoged J. B. Lassens Enke Anna Marie, f. Odgaard, ved Fund. af ^{31/10} 1867; Bygningen er opf. 1869 og kan optage godt 100 Børn; det bestyres under Amtmandens Tilsyn af Byens Sognepræster og en af dem valgt Mand. — **Arbejderhjemmet**, Herrestræde, er opf. 1890 ved frivil. Bidr. og afgiver Fribl. for 4 Ægtepar og 8 enkelte Pers. af Arbejder- el. Tyendeklassen. — **Alderstrøst**, Herrestræde, opr. af Svendeforeningen; Bygningen er opf. 1892 og afgiver 8 Fri-bl. for gl. Medl. af Foreningen el. Enker efter saadanne; Foreningen ejer ogsaa 2 Huse i Herrestræde, dels med Fribl., dels med Bl. for moderat Leje. **Strudsbjergs Stiftelse**, Nansensgade, opr. ved Testam. af Kbmd. J. C. S.; Bygningen, opf. 1901, har 4 Fribl., 2 for gl. Haandværkere, 2 for gl. Arbejdere. — Desuden er der flere Foreninger for Velgørenhed, deribl. *Hjælpeforeningen*, der ved friv. Gaver og Legater yder Underst. til værdige trængende, som ikke har nydt Fattighjælp, samt *Sl. Velgørenhedsselsk.*, stiftet 1841.

Som Garnisonsby (ifl. Lov af ^{18/6} 1911) for 7. Regiments Stab og dets 14. og 20. Bat. samt 13. Regiments 37. Bat. har Byen faaet et stort, 1912-13 opf. **Kaserneanlæg**, mod NØ. i Byen ved Kastanievej. Det bestaar af den kommunale Kaserne (2 grundmur. Bygn. og 2 Træbaracker til c. 600 Md. foruden Depotbygninger m. m., Arkt. Kn. Larsen, bogf. for 263,100 Kr.) samt Garnisonssygehuset, ved Skovstien, bogf. for 77,100 Kr., og Statskasernen (Kommandobygn., Gymnastikhus m. m.), Arkt. Sv. Sinding (se „Archit.“ ^{12/12} 1914), der har kostet 85-90,000 Kr.

Af kommunale Anlæg nævnes endvidere: **Gasværket**, Nordre Stationsvej, er anl. 1901 af Ingeniør Kerstens for c. 178,000 Kr., nu bogf. for c. 241,100 Kr.; det første Gasværk anlagdes 1856-57 paa Elektricitetsværkets nuv. Plads, men nedlagdes, da det var for lille. **Elektricitetsværket**, Sdr. Stationsvej, er anl. 1909, bogf. for c. 472,400 Kr. Den monumentale Bygn. er opf. af Arkt. Kn. Larsen; en Udvidelse foretages 1920. Fra Værket forsynes Byens nærmeste Opland med Strøm gennem et Næt af Høj-spændingsledninger, anl. 1919; Ledningsnættet ejes af Andelselskabet „Slagelse Oplands Elektricitetsforsyning“, som har Kontrakt med Kommunen om Køb af Strøm. **Vandværket**, N. for Byen ved Kalundborgvejen, er anl. 1889 for c. 200,000 Kr. og fl. Gange udvidet, nu bogf. for c. 288,300 Kr.; Vandforbrug i Døgnet er c. 1300 m³. De **offtl. Slagtehuse** med Kødkontrolstation, ved Kvægtorvet, Nordre Stationsvej, er aabn. 1899, udvidede 1904; nu bogf. for c. 44,200 Kr. En **Badeanstalt**, Søndre Stationsvej, er opf. 1907 (Arkt. Kn. Larsen).

Banegaarden, mod N. i Byen, Station paa den vestsjæll. Bane og Udgangspunkt for Sl.-Skelskør-Næstved Banen og Sl.-Værsløv Banen, er opf. 1891-92, Arkt. N. P. C. Holsøe, ved et to Stokv. højt Midtparti, flankeret af lave Taarne. **Posthuset**, Bredegade, er i Svaneapotekets Ejendom. **Telegrafstationen** ligger paa Sdr. Stationsvej. **Toldkamret** findes i den østl. Ende af Banegaardens Varehus.

Af andre Bygninger nævnes: *Sparekassen for Sl. og Omegn*, Bredeg., opf. 1903, Arkt. Kn. Larsen, *Svaneapoteket*, Bredeg., opf. 1890, s. Arkt., Bygningskomplekset *Casino* paa Schweizerpladsen, opf. 1892 (A/S fra 1900, 1918 købt af Dyrslæge Bagge), med et Hotel og et efter Provinsforhold meget stort (1918 ombygget og moderniseret) Teater, der kan rumme over 1200 Tilskuere; *Hotel Postgaarden* (ombygget 1918, Arkt. Sv. Sinding); *Folkets Hus*, Stenstueg., tidl. ejet af A/S „Arbejdernes Forsamlingsbygning“; *Odd Fellow Logen*, Frederiksg., opf. 1905; et *Soldaterhjem*, Schweizerpl., aabn. 1913. *Telefonselskabets Bygn.*, Bredeg., opf. 1847, tidl. ejet af Industriforeningen; Bagbygningen er oprindl. bygget til Teaterbygning.

Paa Schweizerpladsen er $\frac{9}{10}$ 1910 afsl. en Rytterstatue i Bronze af Chr. IX, Billedhugger L. Brandstrup. Paa Nytorv er der 1893 rejst et Springvand med Broncefigur (tysk Arbejde).

Lystanlæg. Allerede i 1830'erne oprettedes en Foren. til Anlæg i Sl.; denne anlagde Spaserestier omkr. Byen, deribl. „Kærlighedsstien“ samt en Udsigtshøj ved Papegøjehuset, „Tønden“, sen. bortfjærnet, men Foren. bestod kun en kort Tid. 1875 blev der af Konferensrd., Birkedommer F. C. Bech m. fl. indsamlet en Pengesum, for hvilken den beplantede Sti til Lystskoven blev anl. (aabn. $\frac{18}{8}$ 1876). I 1877 oprettedes det nuv. Forskønnelsesselskab, som har anl. et smukt Parkanlæg Ø. for Byen i det tidligere Natmandsvænge (Anlægsgartner Høegh-Hansen, aabn. $\frac{11}{7}$ 1882). Dette Anlæg er fl. G. senere udvidet, saaledes i 1911 med et Stykke af Brænderigaardens Eng, hvor der er gravet en lille Sø, og udgør 5,5 ha (se Sorø Amtstid. Søndagstillæg, $\frac{7}{7}$ 1912). I Anlægget en smuk Pavillon, hvis Forparti er opf. 1914 (Arkt. Kn. Larsen); den bageste Del er den c. 1884 opf. Forsamlingsbygning. „Frem“ (Arkt. A. Clemmensen). Ø. for Anlægget er 1910 anl. en Dyrskue- og Sportsplads, c. 12 ha. Endv. nævnes de beplantede, indhegnede Anlæg ved Skt. Mikkels Kirke, paa Schweizerpladsen og ved Teknisk Skole, der ligesom Spaserestierne omkr. Byen og i Sl. Lystskov vedligeholdes af Forskønnelsesselskabet med Bidr. af Kommunen. I Slagelse Lystskov (i Skt. Peders Landsogn), hvor Indb. i Sl. By if. Deklaration af $\frac{10}{100}$ 1841 har stedsevarende Ret til at færdes, mærkes Restaurationen „Arnehavehus“, de to Pavilloner, som tilhører „Sl. bestandige Fugleskydningsselsk.“, opr. 1819 (se „Strejfskud gennem Hundrede Aar“, Slagelse 1919), Studentersøen og Etterbjærg (se p. 53), hvorfra vid Udsigt over Vestsjæll. med Store-Bælt og Fyn. Ved Byen findes c. 41 ha Kolonihaver.

Gamle Huse. I Bjærgbygade staar en nydelig Accisebod, opf. 1783, et ganske lille Bindingsværkshus med knægtstøttet Tagudhæng (Tidsskr. for Toldvæsen 1896 p. 81). I øvrigt har Byen kun bevaret yderst faa gamle Huse, foruden den p. 58 omtalte Kirkelade et Par Gaarde i provinsiel nyklassisk Stil med kanelerede Pilastre: Nytorv 11 (opf. 1811), og Brænderigaarden, Slotsgade (opf. 1807-8), begge af Hans Abelin Schou. I Bredegade findes en Række Smaahuse, opf. efter Branden 1801.

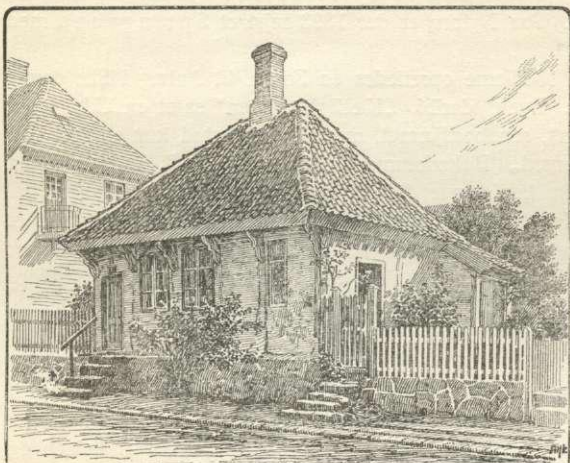
Indbyggertallet var $\frac{1}{2}$ 1916: 12,748 (1801: 1732, 1850: 4011, 1901: 8958), med Forstaden Ny Holmstrup i Slagelse Skt. Peders Landsogn 13,216. Efter Erhverv fordeltes Folkemængden 1911 i flg. Grupper: 4221 levede af Haandv. og Industri, 2297 af Handel o. l., 981 af Transport, 359 af Landbr., 26 af Mejeridrift, 618 af immateriel Virksomhed, 920 var Tyende o. l., 628 levede af deres Midler, 325 væsentlig af offtl. Underst., 88 var uden opgivet Erhverv. — Som man ser,

indtager Landbrug en ret anseelig Plads efter Haandværk og Industri og Handel, men det har dog ikke den Betydning som i Middelald., da det hed: „Roskilde Ringen og Slagelse Møgagen faar aldrig Ende“.

Ved Slagelse Toldsted (sammen med Ringsted og Sorø) indbragte Indførsels-tolden 19^{13/14} 326,675 Kr., Afgiften af Spiritusproduktionen 413,951 Kr.

I Slagelse afholdes aarl. 14 Markeder: i Jan. et stort Hestemarked, første Tirsdag i Febr., Marts, Apr., Juni, Aug., Okt. og Dec. Markeder med Heste og Kreaturer, samt 2 i Marts, Maj (Foraarsm.), Juli (Sommerm.), Sept. (Høstm.) og Nov. (Efteraarsm.), ligeledes med Heste og Kreat.

Af Fabrikker og større industrielle Anlæg nævnes: Sl. Bryghus, grl.

Gammel Akcisebod.

1848 som Hvidtølsbryggeri, 1874 overtaget af et Interessentskab og udv. til ogsaa at fremstille Bayerskøl, fra 1899 drevet som „Poulsbjærg Br.“, fra 1910 A/S, Aktiekap. 150,000 Kr., 1912 udvidet med Mineralvandsfabr., c. 38 Arb. Sl. Sprit- og Gærfabr., tidl. tilh. Komplex Kierulff, opr. 1884, fra 1918 overgaaet til „De dske Spritfabr.“. Konserverfabr. „Danica“, opr. 1901 i Forb. med Komplex Kierulff, sen. udskilt derfra og tilhører Fabr. Beauvais og

Stau, Kbh., producerer Frugt-, Grønsags- og Kødkonserver; 1919 prod. 2 Mill. kg Ærter og 1/2 Mill. kg Bønner m. m.; c. 100 Arb., ny stor Fabriksbygn. paa N-Stationvej, opf. 1919. „Sl. og Korsør Dampmøller“, grl. 1903, A/S fra 1909. „Smedegades Dampmølle“, tilh. A/S De foren. Møller. „Sl. Grynmølle“, opf. 1919. „Sl. Andels-Svineslagteri“, grl. 1889; 1917 slagtedes over 76,000 Svin. „Sl. Talgsmelteri“, grl. 1897, A/S fra 1910, Aktiekap. 75,000 Kr. Et Tarmrenseri, Afd. af A/S Schraub & Co., Esbjerg, opr. 1896. „Den dske Margarinefabr.“, indrettet i den ældste Personbanegd. N. for Byen, A/S, opr. 1900, Aktiekap. 500,000 Kr. En Kartoffelmelsfabr., A/S, opr. 1919. „Sl. Brødfabr.“, opf. 1920, tilh. Byens Bagere. Mineralvandsfabr. „Skt. Hans Kilde“. Et Cikorietørreri, opr. 1893, tilh. A/S De dske Cikoriefabr. Fl. Jærnstøberier og Maskinfabr., deribl. „H. Rasmussens Jærnstøberi“, opr. 1843; „Th. Madsens Maskinfabr.“ (Betonblandemask., Gummiindustri-mask. m. m.), opr. 1914; „Alliance“, grl. 1875, A/S fra 1917, Aktiekap. 200,000 Kr., c. 80 Arb.; „Ant. Christensen & Co. Jærnstøberi“ (Støbegods til Maskinfabr., Bygningsstøbegods), grl. 1916, c. 20 Arb.; „H. P. Philipsen & Co.s Maskinfabr.“ (Mejerimask.), grl. 1892, og „Sl. Motor- og Maskinfabr.“ (Værktøjsmask.), grl. 1913, A/S fra 1917. En Vognfabr. Ohmeyers Naale- og Hægtefabr., grl. 1814. En Sølvvarefabr., A/S, grl. 1870 (tidl. Joh. Rørvig & Co.). Sl. Skotøjsfabr., 11 Arb. „Sl. Ovalrammefabr.“, A/S, opr. 1919, c. 15 Arb. En Papir-

pose- og Knallertfabr., grl. 1899, c. 50 Arb. „Sl. mekaniske Hampegarnsspinderi og Rebslageri“, grl. 1892, aarl. Prod. c. 300,000 kg; c. 35 Arb. Et Uldspinderi, grl. 1862. Grønvold & Schou's Tømmerplads, Savværk og Rammelistedfabr., 80-100 Arb., tilh. fra 1903 Andreassens Legat for Sl. og Nakskov, bestyres af 2 Medl. for hver By, Overskuddet uddeles i disse Byer. En Træskofabr., grl. c. 1895, fra 1917 overgaaet til A/S „De foren. Træskofabr.“, c. 50 Arb. Trælasthandelen „Silvan“, opr. 1874, A/S fra 1901, Aktiekap. 300,000 Kr., med Cementvarefabr., opr. 1918; fra dette Firma er 1913 udskilt A/S „Sl. Kulkompagni“. Et Cementstøberi med Murstensfabr., grl. 1897. Et Garveri, grl. 1846. 2 Farverier, det ene grl. 1844. Vilh. Langes Cigar- og Tobaksfabr., grl. 1873. Møller-Nielsens Cigar- og Tobaksfabr., grl. 1919. Desuden 6 Bogtrykkerier.

I Sl. udkommer 3 Aviser: „Sorø Amtstidende“ (el. Sl. Avis), tidl. „Den vestsjæll. Avis“, grl. 1815, A/S fra 1874; „Sorø Amts Dagblad“, tidl. Slagelse-Posten, grl. 1867, A/S, og „Vestsjællands Social-Demokrat“, grl. 1899. Endv. „Vestsjællands Folkeblad“, Aflægger af Venstres Folkebl., Ringsted.

Kreaturhold var ¹⁵/₇ 1919: 447 Heste, 246 Stk. Hornkv. (deraf 153 Køer), 68 Geder, 31 Faar og 197 Svin (1914: 755).

Byens Øvrighed består af en Politimester og en folkevalgt Borgmester. Byraadet består, foruden af Borgmesteren som Formand, af 15 Medl.

Finansielle Forhold. Af Indtægterne i 19¹⁹/₁₄ nævnes: Skatter 286,463 Kr. (heraf Grundsk. 8705, Hussk. 10,926, Ejendomsskyld 25,965, Opholdskomm.sk. 243,787, Erhvervskomm.sk. 2003 og Aktieselskabssk. 11,279 med Fradrag af i alt 16,202 Kr. i uerh. Skatterestancer), Afgifter efter Næringsloven m. v. 18,421, Afg. af faste Ejendomme 3278, Tilsk. fra Statskassen i H. t. Lov Nr. 85 af ¹⁵/₂ 1903 7740, Indtægt af Købstadens Jorder 27,735, Overskud af Vandværk 24,880, af Gasværk 35,891, af Elektricitetsværk 50,495, Udbytte af Værdipapirer 9646 Kr. Af Udgifterne: Byens Bestyrelse 24,797 Kr., Fattigvæs. 51,916, Hjelpekasser 6836, Alderdomsunderst. 39,515, Skolevæs. 95,590, Rets- og Politivæs. 27,439, Medicinalvæs. 9879, Gader, Veje og Kloakker 12,601, Gadebelysn. 9586, offtl. Renlighed 20,357, Brandvæs. 2563, offtl. Lystanlæg 1964. Kommunen ejede ²¹/₃ 1914 2,830,259 Kr., heraf 2,404,614 i faste Ejendomme. Dens Gæld udgjorde 1,928,478 Kr., Legatbeløbet 87,929 Kr. Skatteproc. var 19¹⁹/₂₀ 6,9, Ligningsproc. 8,0.

Kommunens faste Ejendomme er: det gl. og ny Ting- og Arresthus, de nævnte Ejendomme i Bjærgbyg. med Borgmesterkontor m. m, Skolebygningerne, Sygehuset med Økonomibyg., Garnisonssygehuset, Fattiggaarden, Alderdomshjemmet, Politistationen, Sprøjtehuset, Gas-, Vand- og Elektricitetsværket, de offtl. Slagtehus og Kvægtorvet, Badeanstalten samt Mullerup Havn (se ndfr.) og i Jorder c. 308 ha.

Politikorpset, opr. 1879, består af 1 Assistent, 8 Betjente og 2 Reservebetj., det faste Brandkorps af 1 Brandinspektør, 1 Assistent, 3 Underassistenter, 20 Brandmænd og 1 Trommeslager.

I *Sparekassen for Sl. og Omegn* (opr. 1855) var ²¹/₃ 1918 Indskuddet 7,864,675, Reservef. 393,521 Kr. (C. Hansen, Fest-krift, 1905). I *Banken for Sl. og Omegn* (opr. 1857) var Aktiekap. ²⁰/₆ 1919 1 Mill. Kr., Indskuddet 16,593,881, Reservef. 760,000 Kr. I *Handels- og Landbrugsbanken i Sl.* (opr. 1917) var ²¹/₁₂ 1918 Aktiekap. 400,000 Kr., Indskuddet 4,336,340, Reservef. 25,000 Kr. I *Landbo-*

banken i Sl. (Andelsbank), opr. 1884, var Aktiekap. $\frac{81}{12}$ 1918 500,000 Kr., Indskuddet 9,169,654, Reservef. 300,000 Kr.

Slagelse havde tidl. en Havn c. 7 km V. for Byen ved Udløbet af Tude Aa, „Skibsholm Havn“ (se p. 70). Nu har den atter faaet en, *Mullerup Havn*, NV. for Byen (Drøsselbjerg Sogn), som den købte 1904 og lod forbedre og uddybe (se II p. 512), saa at den nu har c. 3 m Vand, men den vil vist ikke faa videre Betydning for Byens Handelsliv; 19^{17/18} var Skibs- og Vareafgiften 1200, Plads- og Husleje 1720 Kr.

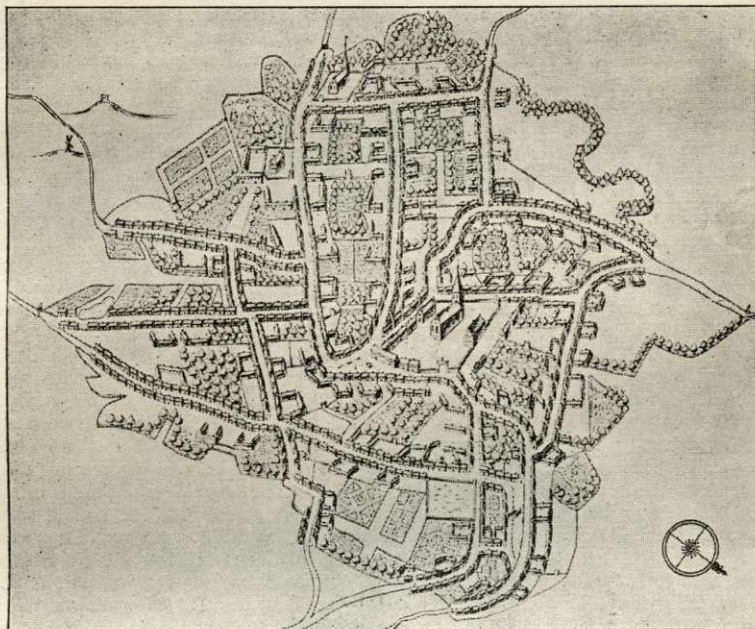
I gejstl. Hens. er Byen som alt nævnt delt i to Sogne. — Sl. er Bopæl for en Dommer og en Politimester (se p. 4). Den hører under Sl. Amtstue-distr. (Amtstuen er her), og Sl. Lægekr. (Kredslægen bor her) og har to Apoteker, Svaneapoteket, opr. 1673, og Jærnbaneapoteket, 1898. Den hører til Amtets 3. Folketingskreds (Opstillingskr.), for hvilken den er Valgkreds, Sl. Skatte- og Skyldkr., 7. Forligskr. og 2. Udskrivningskr.' 337. Lægd, samt er Sessionssted for Lægderne 318-37.

Ved Sl. Toldsted (se p. 66) er ansat 1 Toldforvalter (bor her), 1 Told-kontrollør og 4 Toldassistenter, ved Postvæsenet 1 Postmester, 2 Postkontrollører og 6 Postassistenter, ved Telegrafvæsenet 1 Telegrafbestyrer og 2 Assistenter.

Jærnbaner. Om den *vestsjæll. Bane*, der 1856 aabnedes til Sl., se nærmere under Rosk. og Korsør. Om *Slagelse-Næstved Banen* bemærkes: Febr. 1882 forelagdes Forslag til Lov om en Bane fra Sl. til Næstved, men Uenighed om Banens Retning og Egnens Del i Omkostningerne samt Sidebaner til Skælskør og Værsløv m. m. bevirkede, at først Lov af $\frac{12}{4}$ 1889 fastslog som Statsbaneanlæg en Bane fra Sl. til Næstved (40,1 km) med Sidebane til Skælskør fra Dalmose (11,5 km) samt Flytning af Sl. Banegd. til Byens Nordgrænse. Til Anlægget bevilgedes (foruden Ekspropriationsomkostn.) i alt 3,570,000 Kr., hvoraf Egnen skulde tilskyde 40,000 Kr. pr. Banemil (at betale med $\frac{1}{15}$ aarl. i 15 Aar). Banen aabnedes $\frac{15}{5}$ 1892. Efter at Regeringen alt 1888 havde foreslaaet en Bane mel. Sl. og Værsløv, byggedes *Slagelse-Værsløv Banen* (33,6 km) ifl. Lov Nr. 86 af $\frac{8}{5}$ 1894; af Udgifterne ydede Sorø og Holbæk Amtskommuner samt Slagelse og Kalundborg Kbst. tils. 40,000 Kr. pr. Banemil, Staten Resten; den aabnedes $\frac{30}{4}$ 1898. I 1918-19 befordredes fra Sl. 232,318 Personer; Totalvægten af Gods, Kreaturer m. m. ankommet til Sl. udgjorde 85,329 og afgaaet fra Sl. 45,071 Tons.

Historie. Slagelse, i Vald. II's Jordebog kaldet *Slauløsæ* (el. Slaglæsæ), paa Latin i Reg. Slaulosia, maa efter Navnets Bygning stilles i Klasse med de ældgl. Stednavne paa -løse. Paa Sorø-Tavlen med Absalons Genealogi nævnes som dennes Tipoldefader Slav, som byggede Sl. og ligger begr. i en Høj uden for Byen. Rimeligvis er dette dog Munkelærdom og Byen meget ældre, men der synes dog at have levet en Tradition om, at Slav har ligget begr. i en Høj paa Hyllerup Mark (sen. kaldet Slagterhøjen). Byens hele stjerneformede Anlæg med Kirkebakken som Centrum tyder paa, at der allerede i forhist. Tid maa have været et Samlingssted for Egnens Befolkning, sagtens et Gudehov; lign. Gadeplaner kendes fra adskillige Byer i Norden og Tyskland, som man regner for at være ældgl. I 11. Aarh. nævnes Byen som Møntsted, idet man har Mønter, som er prægede her under Knud den Store, Hardeknud og Knud den Hellige, og under de to sidste Kongers Tid nævnes Møntmestrene Ulf og Fathir i Sl. I 12. Aarh. levede Hellig Anders († 1205) som Præst ved Skt. Peders Kirke og naaede allerede i levende Live stort Ry for sin Hellighed; allerede c. 20 Aar efter hans Død har en flamsk Augustinermunk optegnet Beretningen om hans vidunderlige Hjemrejse fra det hellige Land. Sagnet beretter ogsaa, at Sl. kan takke Hellig A. for de store

Bymarker, idet han af Kongen skulde have faaet Løfte om saa megen Jord, som han kunde omride paa et ni Nætter glt. Føl, medens Kongen var i Bad. Legenden siger derimod, at han fik Kong Vald. til at give Sl. en stor Mark til Græsning af Byens Kvæg; men Kærnen i Beretn. er, at Byjorderne paa hans Tid har faaet en større Udvidelse; i Fr. II's Tid blev de yderligere forøgede, idet Kongen 1582 og 84 skænkede Borgerne nogle Jorder, Stege Vænge, Hosløf Mark og Panteholmen, som de hidtil havde brugt mod at svare en Afgift til Sorø og Antvorskov Klostre. I 1582 skænkede han Byen et Stykke Jord mod SV. til Embedsjord for Borgmestre og Raadmænd. Saaledes er Byens store Jordtilliggende efterhaanden kommet til; muligvis er dette endog sket ved at nedlægge Landsbyer; Navnet *Hosløf Mark* kunde være et Minde om en Landsby paa -lev, og paa gl. Bykort fra 1765 findes NØ. for Byen et Aasløv Gadekær. En

Grundplan af Slagelse. Efter Resen.

By *Trinstrup* har muligvis ogsaa ligget i Nærheden af Sl. Som tidlig Udflytterby fra Sl. maa regnes *Slagstrup*, et oprindl. Slagløsetorp.

Byen skal have faaet sine første Købstadsprivilegier 1280 af Erik Klipping, og 1288 tilstodes der den Toldfrihed overalt undt. paa Skanør Marked; $\frac{8}{10}$ 1321 stadfæstedes dens Privilegier. Fra Vald. Atterdags Tid bliver Efterretningerne om Byen mere fyldige. Denne Konge gav $\frac{18}{4}$ 1348 Bekræftelse paa dens Privilegier og føjede nye til, bl. a. gav han dens Borgere lige Rettigheder med Rosk. Borgere. Vel led Byen meget under den sorte Død, der skal have bortrevet c. en Fjerdedel af Befolkningen; men at den paa den Tid har været anset som en ret betydelig By, viser det der afholdte Danehof $\frac{3}{5}$ 1376, hvor Dronn. Margrethe lod sin lille Søn Oluf kaare til Konge. De flg. Regenter viste ogsaa Byen deres Bevaagenhed. Saaledes bekræftede Erik af Pommern 1403 dens Privilegier, Chr. af Bayern tilføjede nye 1441, 1460 bekræftedes de atter, 1489 tilføjedes nye, 1515 bekræftedes de af Chr. II, 1534 gav Grev Chr. nye; ligeledes bekræftede Chr. III dem 1552 og Fr. II 1561. I det hele var det vel til Gavn for Byen, at den sidstn. Konge saa ofte opholdt sig paa det nærligg. Antvorskov, om ogsaa det paa den anden Side har medført Byrder for Borgerne, naar de skulde holde Staldrum til 500 Heste beredt under Hoffets Ophold der. Chr. IV (1597) og Fr. III (1648) bekræftede ligeledes dens Privilegier.

I Middelald. har der været flere Gilder og Lav i Byen. Vor Frue Kompagni var Navnet paa Skomagerlavet, hvis Skraa er bevaret i to Affattelser, en ældre uden Aar og en yngre fra 1471. Et Skt. Erasmi Broderskab, en Sømmenslutn. af Byens Købmænd, nævnes 1470. Smedelavets Skraa fra 1469 er bevaret; ligeledes Bagerlavets Skraa fra 1471 og Skræddernes og Overskærernes Skraa fra 1545. Ældst er vistnok Skt. Knuds Gildet, om hvilket ikke vides noget, men en Afbildn. af dets Segl fra c. 1350 er bevaret, og i 18. Aarh. har man en Tid brugt den tronende Konge, som aabenbart hidrører fra dette Segl, i selve Byens Vaaben, der ellers forestiller Skt. Mikkel.

Ogsaa Hospitalet og Kirkerne maa være et Vidnesbyrd om Byens Betydning i den sen. Middelald. Foruden de to nuv. Sognekirker og Hospitalskirken havde den i hvert Fald endnu en, nemlig *Vor Frue Kirke* (tidligst nævnt c. 1370 i Rosk. Bispestols Jordeb.), som har staaet omtr. paa den nuv. Østre Borgerskoles Plads paa Hj. af Skovsøgade og Fruegade. Den er vist forsvundet efter Reformat., thi 1551 udgaar kgl. Brev om, at den „øde Kirke, som kaldes Vor Frue Kirke“, maa nedtages til Brug for Sognekirken, Præstegaarden, Skolen og Raadhuset; vel omtales i Slutn. af 18. Aarh. en lille Kirke af Bindingsværk, som stod paa Frue Kirkeplads, men den har vist kun været et Ligkapel; det blev nedbrudt 1739, og Kirkegaarden nedlagdes først 1833 (se Aarb. f. Sorø A. V, 1916, p. 12). I et udat. Dokum. fra senest 1223 nævnes endvidere en *Skt. Clemens Kirke*, men om denne vides i øvrigt intet (ikke nævnt c. 1370). — Af Byens Porte nævnes i middelalderlige Dokumenter Bjærgby Port, Bredegades Port og Kalsted Port.

Landbruget har i Middelald. og langt op i den nyere Tid været Byens Hovederhverv (se p. 66), og om Landbrugsforholdene minder fl. middelalderl. Breve vedr. Stridig heder mel. Byen og Antvorskov Kl. om Retten til at sætte Svin paa Skoven. Men den har ogsaa fra gl. Tid været en af Sjæll.s betydelige Handelstæder paa Gr. af sit rige Opland. Endnu ved Midten af 17. Aarh. kunde Arent Berntsen sige, at skønt der ikke er Indsejling til Sl., „forsætis der alligevel en stor Handel, eftersom der omkring er it saare got oc velbygget Land“. Byen havde ogsaa tidligere sin egen Havn c. 7 km V. for Byen ved Store-Bælt (Vemmelev S.), nemlig *Skibsholm Havn* (Skibholm, Skyholm) ved Udløbet af Tude Aa (Næsby Aa), som maaske alt har været benyttet i Middelald.; Aaen har ogsaa tidligere været meget bredere og dybere end nu. Fr. II befalede 1574, at „Skibholm ved Pine Mølle“ skulde nedlægges som Handelshavn og kun maatte bruges som Nødhavn; men da Sl. Borgere klagede over den Skade, dette Forbud forvoldte dem, blev den atter aabnet 1580; 1648 klagede Korsør over det Afbæk, Havnen gjorde den, 1650 bevilgede Fr. III, at Sl. Borgere maatte opsætte et Hus el. to ved Havnen, og efter at Korsør var blevet Stabelstad 1661, blev Skibsholm endelig nedlagt 1664, og Sl. maatte da søge Korsør Havn (se Hist. Tidsskr. 7. R. VI p. 111 flg., og Aarb. for Sorø A. VII p. 91 flg.). Fra den Tid blev Sl. overflojet af Korsør; 1672 havde Sl. 1832, 1769 kun 1289 Indb. Selvfølgelig har den som de andre Byer lidt meget baade ved 17. Aarh.s Krige, saaledes ved Svenskekrigen 1658-60 (se „Fra Ark. og Mus.“ I p. 392), og ved hærgende Brande. I 1515 blev Byskatten nedsat, fordi Byen havde lidt stor Skade ved Ild, og lign. Bestemmelser toges 1530 og 1549; en voldsom Brand ^{22/6} 1652 fortærede c. 120 Gde og Hse, hvorfor Byen fritoges for Skat i 3 Aar, og sen. forlængedes det for andre 3 Aar; 1669 brændte 36 Hse, 1740 38 Gde og Hse samt Raadhuset, 1772 9 Gde og Hse paa Skovsøgade, 1774 25 Hse paa Bredeg., 1775 10 Hse paa Slotsg., 1787 14 Hse paa Bredeg., 1804 brændte atter 35 Hse (P. Arnskov, Sl. Ildebrands Hist., i Aarb. f. Sorø A., VII). — I 19. Aarh. har Sl. hævet sig betydeligt, og i Modsætning til fl. sjæll. Byer har den haft megen Gavn af Baneanlæggene; se videre p. 000.

Naar Latinskolen er oprettet, vides ikke; den nævnes første Gang 1551, men er vist fra Beg. af 16. Aarh. Den første Skolebygn. har ligget nærved Skt. Mikkels Kirke, thi 1616 gaves der kgl. Bevill. om, at da Skolehuset var meget ubequemt, maatte den murede Kirkelade paa Skt. Mikkels Kirkegd. (se p. 58), som længe havde staaet øde, anvendes til Skolehus, medens det gl. Skolehus fremtidig skulde være Bolig for Rektor og de 3 øverste Hørere (en 4. Hører skulde bo i det nye Skolehus), og ifl. Resen (c. 1670) laa Rektors og Hørernes Bolig just umiddelbart ved Skt. Mikkels Kirke; det vedblev at være Bolig for disse til 1738. Skolen flyttedes 1809 til Bredegade. Den blev nedlagt ifl. Lov af ^{14/4} 1852. Af Rektorerne nævnes Mads Lang, † 1557, senere Randers' Reformator og død som Biskop i Aarhus, dernæst Jens Jensen Bircheroed 1652-54, sen. Professor ved Universitetet († 1686), Prof. P. Wøldike fra 1777 til

sin Død 1811, og den for sine Oversættelser af Klassikerne kendte Dr. S. Meisling 1822-26. Til Navnene paa Skolens kendte Elever (se p. 58) kan føjes Biskopperne Hans Tausen og Niels Hemmingsen og Prof. Jens Møller († 1833). (F. W. Wiehe, Kort Tilbageblik paa Sl. lærde Skoles Hist., Kbh. 1852; Hundrup, i Rosk. Skoleprogram 1861-62).

Andre kendte Navne er knyttede til Sl.: Historieskriveren Niels Slange er født her 1656, ligeledes Skuespilleren Chr. N. Rosenkilde 1786. Slanges Fader, Peder Willadsen, kendt fra Rigsdagen i Kbh. og sen. Bisp i Viborg, var 1636-61 Præst ved Skt. Mikkel Kirke, ligesom Grundtvigs Modstander Dr. A. G. Rudelbach († 1862) fra 1848 til sin Død. Af Præsterne ved Skt. Peders Kirker nævnes Hans Bastholm, 1800-46 († 1856), der gjorde meget for Byens Fattig- og Skolevæsen og 1815-36 udgav „Vest-sjællandske Avis“.

Litt.: O. Rud (Rhud, Rektor ved Skolen), De urbe Slaglosia, Hafn. 1769. — H. Bastholm, Udførlig Beskr. over en Uldfabriks Indretning i Forb. med Fattigvæsenet i Sl., Kbh. 1812. — Sl. og dens Omegn, i antiqv. Hens., i Antiqv. Ann. II, 1815. — J. C. Qvistgaard (Rekt. ved Sk.), Efterretn. om Sl. By og Skole i ældre Tider, Sl. Skoleprogr. 1831-32. — F. R. Friis, Bidr. til Sl. Bys Hist., Slagelse 1875. — J. Heilmann, Bidr. til Sl. Bys Hist., Slagelse 1885. — I. Hoffmann, Sl. Borger- og Friskole, i Vor Ungdom 1899. — P. Arnskov, Postgaard og Posthuse i Sl. gennem Tiderne, i Aarb. f. Sorø A., IV (1915); s. Forf., Sl. Markeder, stds., VI (1917). — Gunnar Knudsen, Helgendyrkelse i Sl., i Aarb. for Sorø A., V (1916); s. Forf., Hellig Anders, stds., I, 1912. — Dske Byer og deres Mænd, XXV, under Medv. af P. Arnskov, Aarhus 1917.

Korsør.

1519

Købstaden Korsør ligger i Slagelse Hrd. under $55^{\circ} 20' 1,41''$ n. Br. og $1^{\circ} 26' 19,65''$ v. L. for Kbhvn. — $11^{\circ} 8' 20''$ ø. L. for Grw. (beregnet for Søbatteriets østl. Gav) ved Store-Bælt paa begge Sider af det c. 92 m brede Indløb til Korsør Havn, som fører ind til Korsør Nor, saaledes at Byen er delt i to Dele, der forbindes ved en c. 149 m lang, 1882-83 bygget Drejebro, „Halsskovbroen“, og en 1905 anlagt Gangtunnel under Baneterrænet, c. 101 m lang. Den sydl., gamle Bydel ligger paa en mod N. udskydende Landtunge, den nye Bydel paa Halvøen Halsskov N. for Bane-gaarden og de store Havneanlæg. Byen ligger meget lavt paa et af Rødler, Sand, Muld og Tang dannet Terræn; det laveste Punkt er ved Asylet i Nygade, c. 1,6 m, ved Kirkens Sydøsthj. er der 3 m, ved Møllebjergvej S. for Byen c. 5,9 m, ved Taarnborg Mølle N. for Byen c. 6,4 m. Ved Højvande og Storm er de lavere liggende Dele af den gl. By ogsaa udsatte for Oversvømmelse, dog værner den langs Bæltet opførte Bølgeskærm mod Vandet. Byen ligger c. 105 km SV. for Kbhvn., 17 km SV. for Slagelse, omtr. ligesaa langt NV. for Skælskør og henved 40 km SSØ. for Kalundborg. Den gl. Bydel strækker sig c. 1200 m fra S. til N., medens dens største Bredde er c. 900 m, dens mindste 200 m; i den nordl. Del er der fra Broen til Nordgrænsen c. 1700 m, og N. for Bane-gaarden har den en Bredde af c. 1000 m. Nogle af